

Odpoředné zadávání staveb: Zaměřeno na environmentální aspekty

Přestože nedávná novelizace ZZVZ přidávající další zásady do § 6 už není žádnou novinkou, stále existují oblasti, jež mohou zadavatelům působit obtíže. Patří mezi ně i zásada environmentálně odpovědného zadávání a její naplnění při přípravě veřejných zakázek na stavební práce. Pro usnadnění orientace zadavatelů připravilo MPSV obecný kontrolní list pro vyhodnocení inovací i sociálního a environmentálního OVZ ve veřejné zakázce a specifický kontrolní list pro zakázky na stavební práce, s důrazem na environmentální požadavky.

Mgr. Regina Hulmanová
Mgr. Zbyněk Pochmon

Projekt Odpovědný přístup k veřejným nákupům – Strategické zadávání veřejných zakázek, MPSV, sovz.cz

Zásada environmentálně odpovědného zadávání může zadavatele překvapit rozsahem možností pro její naplnění, jakož i nutností včasného řešení, a to již při přípravě projektů, nikoliv až v rámci vypracování zadávacích podmínek veřejné zakázky na zadání stavby samotné. Ve veřejných zakázkách na stavební práce je rovněž důležité zvažovat zásadu sociálně odpovědného zadávání, protože ve stavebnictví existují rizika a příležitosti relevantní pro společnost.

Obecný kontrolní list

Obecný kontrolní list pro vyhodnocení sociálního a environmentálního odpovědného zadávání a inovací ve veřejné zakázce je určen pro všechny druhy veřejných zakázek, a proto některé příležitosti v něm uvedené mohou být pro zakázky na stavební práce spíše okrajové.

To však nic nemění na vhodnosti jeho použití pro naplnění povinnosti odůvodnit postup zadavatele v rámci dodržení zásad stanovených v § 6 odst. 4 ZZVZ.

V obecném kontrolním listu se například uvádějí požadavky na férové podmínky v dodavatelském řetězci, které v praxi patří mezi nejvíce využívané příležitosti OVZ ve veřejných zakázkách na stavební práce. Prostřednictvím daných požadavků může zadavatel minimalizovat riziko negativních dopadů na poddodavatele veřejné zakázky, a tím i na samotné plnění. Požadavek na podporu důstojných pracovních podmínek a bezpečnosti práce pak slouží k zajištění dodržování právních předpisů, se zvláštním ohledem na ty pracovníněprávní, při plnění veřejné zakázky v celém dodavatelském řetězci.

Nejsou to však jediné využitelné příležitosti. Zadavatel může

v rámci svých zakázek v mezích ZZVZ podporovat malé a střední podniky, včetně zajištění přínosu pro místní komunitu a ekonomiku, což je klíčové zejména pro samosprávy. MPSV vydalo k tématu veřejně dostupnou publikaci Veřejné zakázky jako nástroj podpory míst-

VZ na stavební práce jsou též vhodné k podpoře osob znevýhodněných na trhu práce. Může jít zejména o osoby zdravotně postižené, s trestní minulostí nebo absolventy bez praxe ve vystudovaném oboru. Například Povodí Vltavy požaduje u vybraných VZ zaměstnání osob se záznamem v Rejstříku trestů, s cílem pomoci jim s návratem do běžného života.

 Kontrolní list pro vyhodnocení sociálně a environmentálně odpovědného zadávání a inovací ve veřejné zakázce na stavební práce k vyplnění (ukázka)

Aspekty odpovědného veřejného zadávání či inovací, které je možné zohlednit ve veřejné zakázce	Vyhodnocení možnosti zohlednění OVZ a inovací (ano/ne/nerelevantní)	Jaká opatření budou přijata? Případně proč aspekt OVZ či inovace zadavatel nevyužít?
Snížení energetické náročnosti výstavby a uhlíkové stopy budovy	Je možné pomoci architektonického a stavebního řešení budovy nebo její části snížit energetickou náročnost? Je možné při rekonstrukci budovy snížit její spotřebu energie?	
	Je možné zvolit zdroj tepla či chladu s nízkou spotřebou neobnovitelné primární energie? Je možné část potřeby energie pokrýt z obnovitelných zdrojů?	
	Je možné zajistit tepelnou pohodu v letním období?	
	Je ekonomicky a technicky proveditelné nainstalovat vybavení pro monitorování provozu a zařízení pro podružná měření spotřeb vody a energií?	
Může dodavatel poskytnout manuál – příručku pro energeticky efektivní užívání a údržbu pro uživatele?		
Šetrné nakládání se zdroji surovin a podpora cirkulární ekonomiky	Je ekonomicky a technicky proveditelné upřednostnit stavební výrobky z obnovitelných a recyklovaných materiálů? Je možné upřednostnit materiály lokální produkce, nedovážené z velké vzdálenosti?	

ní komunity, ekonomiky a životního prostředí.

Neméně důležitá je při zadávání veřejných zakázek komunikace s dodavatelským trhem, zejména formou předběžných tržních konzultací podle § 33 ZZVZ nebo představením plánu veřejných zakázek na konkrétní kalendářní rok, jež zadavatelé pořádají ve snaze o zajištění většího počtu nabídek v zadávacích řízeních. Dodavatelé si pak díky této znalosti mohou lépe rozvrhnout zdroje pro jednotlivé veřejné zakázky, o které mají zájem.

Všechny popsané příležitosti uvádí zmíněný obecný kontrolní list (checklistu). Je přitom vyhotoven ve dvou verzích: Tu první vyplňuje zadavatel a může být využita jako příloha záměru veřejné zakázky. Druhou verzi doplňují komentáře k jednotlivým příležitostem OVZ a relevantní odkazy na web sozv.cz a jiné zdroje.

Jedna z částí obecného checklistu se věnuje také ekologicky šetrným řešením, cirkulární ekonomice a inovacím. MPSV ve spolupráci s Univerzitním centrem energetiky efektivních budov ČVUT v Praze a s Českou radou pro šetrné budovy danou část dále rozvinulo pro veřejné zakázky na stavební práce. Vznikl tak specifický kontrolní list pro vyhodnocení sociálně a environmentálně odpovědného zadávání a inovací ve veřejné zakázce na stavební práce.

V zakázkách na stavební práce lze v aplikaci nových zásad OVZ nalézt řadu příležitostí

V zakázkách na stavební práce lze v aplikaci nových zásad OVZ nalézt řadu příležitostí

ronmentálně odpovědného zadávání a inovací ve veřejné zakázce na stavební práce.

Kontrolní list pro stavebnictví: první část

Daný kontrolní list se dělí na dvě části, přičemž v první jsou popsány aspekty environmentálně šetrných řešení ve stavebnictví v následujících oblastech: snížení energetické náročnosti výstavby a uhlíkové stopy budovy, šetrné nakládání se zdroji surovin a podpora cirkulární ekonomiky, šetrné nakládání s vo-

dou a adaptace na změnu klimatu, práce s lokalitou a zdravé vnitřní prostředí. Druhá část doplňuje uvedené aspekty o možnosti využití pomocných nástrojů a postupů, které přispívají ke zmírnění negativních dopadů na životní prostředí.

První téma, jež řeší naprostá většina zadavatelů, představuje snížení energetické náročnosti výstavby a s ní související uhlíkové stopy budovy. U novostaveb je namístě otázka, zda zadavatel myslel již při přípravě architektonické soutěže či projektové dokumentace na využití funkčního hmotového řešení, optimálně zvolenou orientaci budovy nebo na kvalitní návrh její obálky či vhodně zvolenou skladbu technologií zajišťujících nejen kvalitní vnitřní prostředí, ale i šetrný provoz. V souvislosti s výměnou nebo volbou nového zdroje tepla či chladu může zadavatel volit řešení s nízkou spotřebou neobnovitelné energie, nebo přímo využít obnovitelné zdroje.

Dále checklist uvádí otázku zajištění tepelné pohody v letním období a současně energetické efektivity při chlazení, což by měl zadavatel rovněž zvažovat již při přípravě architektonické soutěže či projektové dokumentace. Účinný přístup spočívá i v měření provozu a instalaci zařízení pro podružná měření spotřeby vody a energie. Aby zadavatel zajistil stále energeticky

Aspekty environmentálně šetrného řešení ve stavebnictví vycházejí především z metodiky SBTool CZ, Katalogu kritérií CESBA pro veřejné budovy, podkladů České rady pro šetrné budovy a z dalších volně přístupných metodik a manuálů.

Kontrolní list pro vyhodnocení sociálně a environmentálně odpovědného zadávání a inovací ve veřejné zakázce na stavební práce (ukázka)

1.

Aspekty environmentálně šetrného řešení ve stavebnictví

Snížení energetické náročnosti výstavby a uhlíkové stopy budovy

- Je možné pomocí architektonického a stavebního řešení budovy nebo její části snížit energetickou náročnost?
 Je možné při rekonstrukci budovy snížit její spotřebu energie?

Kdy je vhodný aspekt OVZ zohlednit a další zdroje informací	Typické předměty plnění	Odkazy
Využití principů desatera návrhu energeticky pasivních a plusových domů umožňuje výrazně snížit provozní spotřebu energie a ušetřit i investiční náklady na stavbu samotnou. U novostaveb se klade důraz především na jednoduché a funkční hmotové řešení či optimálně zvolenou orientaci budovy. U novostaveb i rekonstrukcí je vhodné dbát na kvalitní návrh obálky budovy (kvalitní tepelná izolace, kvalitní okna, stínící prvky pro prevenci letního přehřívání) a vhodně zvolenou skladbu technologií, zajišťujících nejen kvalitní vnitřní prostředí, ale i šetrný provoz.	architektonická soutěž pro budovy, projektová dokumentace budov (no novostavby i rekonstrukce), dílčí provozní opatření vedoucí ke snížení energetické náročnosti budov v rámci rekonstrukcí či výměny stavebních prvků na konci životnosti	Úsporné budovy a energetický management Katalog kritérií CESBA pro veřejné budovy - novostavby Veřejné zakázky: Jak připravit kvalitní projekt udržitelné šetrné budovy nebo její rekonstrukce? Centrum pasivního domu Směrnice o zajišťování a dodržování kvality montovaných domů

Práce s lokalitou

- Byla vyhodnocena hodnota místa stavby z pohledu životního prostředí?
 Mohou být podniknuty kroky k zachování biodiverzity v lokalitě výstavby?

Kdy je vhodný aspekt OVZ zohlednit a další zdroje informací	Typické předměty plnění	Odkazy
Kroky k zachování biodiverzity v lokalitě je potřeba stanovit před započítáním úprav pozemku.	architektonická soutěž pro budovy, projektová dokumentace budov (novostavby, ale i rozsáhlejší rekonstrukce), provozní nebo dispoziční změny budov, pozemkové úpravy, revitalizace veřejných prostranství	Příručka pro investory při revitalizaci brownfieldů k aplikaci principů energetické efektivity a udržitelnosti

2.

Možnosti využití pomocných nástrojů a postupů

Zefektivnění procesu výstavby

- Je vhodné využít služby nezávislého odborného konzultanta?
 Je vhodné využít certifikace kvality budovy z hlediska udržitelné výstavby?

Kdy je vhodný aspekt OVZ zohlednit a další zdroje informací	Typické předměty plnění	Odkazy
Je vhodné kontrolovat kvalitu komplexně již od počátku projektu (ideálně architektonická soutěž či studie) a využít služeb nezávislého konzultanta v oblasti energetických úspor a environmentálně šetrných technologií. Tento konzultant pomůže vhodně nastavit celý proces přípravy zadání projektu a bude partnerem vybraným architektům a projektantům v průběhu návrhu budovy. Poradí s možnostmi a vhodností případného využití některých z existujících certifikačních schémat i vhodným nastavením cíle, nebo pomůže připravit zakázku formou design and build and Performance či Vás nasměruje na možnosti získat na energeticky úsporný návrh spolufinancování pomocí některého z existujících dotačních programů (např. OPŽP).	architektonická soutěž pro budovy, projektová dokumentace budov (novostavby i rekonstrukce), dodávka stavby, design and build and performance	Šetrné budovy a komplexní certifikační systémy Performance Design and Build Návod možného postupu pro zadavatele při realizaci výstavbových projektů metodou dodávky Design and Build (and Operate) Energetický management pro veřejnou správu - příručka pro energetické manažery Energetické poradenství EKIS

- Je vhodné využít metodu BIM?

Kdy je vhodný aspekt OVZ zohlednit a další zdroje informací	Typické předměty plnění	Odkazy
Zavedení metody BIM představuje komplexní proces vytváření a správy digitálních dat o stavbě během celého jejího životního cyklu. Významně přispívá ke zvýšení kvality a úspoře nákladů i času při přípravě, provádění a provozování stavby.	účel využití BIM, rozsah a míra detailu, se musí definovat v zadání soutěže na projektanta a/nebo dodavatele a následně ve smluvní dokumentaci	Koncepce BIM

efektivní provoz budovy, je nezbytné, aby měli uživatelé v uživatelské příručce k dispozici informace, jak se má budova energeticky efektivně provozovat bez ztráty pohodlí.

Při výstavbě a rekonstrukci by si měl zadavatel klást otázky související s preferencí stavebních výrobků z obnovitelných a recyklovaných materiálů či materiálů s nízkou uhlíkovou stopou a svázanou primární energií, produktů certifikovaných nebo nedovážených z velké vzdálenosti kvůli zvyšování uhlíkové stopy, a zda je lze po do-sloužení znovu použít či recyklovat. Šetrné nakládání se zdroji a podpora cirkulární ekonomiky patří mezi další aspekty kontrolního listu, jež mohou zadavatele nasměrovat k promyšlené přípravě veřejné zakázky s ohledem na snížení ekologické stopy stavby. V souvislosti s demolicí, respektive demontáží objektu je vhodné provést předdemoliční audit a zajistit maximální znovuvyužití stavebních konstrukcí a materiálů.

Šetrné nakládání s vodou a adaptace na změnu klimatu představují třetí aspekt kontrolního listu směřující k ekologicky šetrnějším řešením při výstavbách a rekonstruk-

cích. U architektonické soutěže pro budovy, projektové dokumentace budov (novostavby i rekonstrukce), u provozních či dispozičních změn budov je vhodné promyslet náhradu části spotřeby pitné vody dešťovou, což může zejména u velkých objektů přinést vedle environmentální úspory i tu ekonomickou. Použití zelené střechy je zase jedním z nejefektivnějších řešení z pohledu celkového přínosu, protože zlepšuje mikroklima nejen v okolí budovy, ale i v ní, zvyšuje biodiverzitu a zadržuje vodu v krajině. Současně by zadavatel neměl zapomínat ani na využití prvků modrozelené infrastruktury.

Při uplatňování ekologicky šetrnějších řešení při práci s lokalitou by se měl zadavatel snažit podniknout kroky k zachování biodiverzity před započítáním úprav na pozemku a vypracovat plán deponie půdy před začátkem stavebních prací. Se stavebními pracemi souvisí i způsob, jakým lze zmírnit negativní dopady provádění stavby na okolní prostředí. Zadavatel může využít několik přístupů, které sníží škodlivé emise – hlukové, světla, pachu, vibrací, prašnosti a další. Z pohledu života místní komunity je rovněž důležité hledat řešení, jak zkrátit

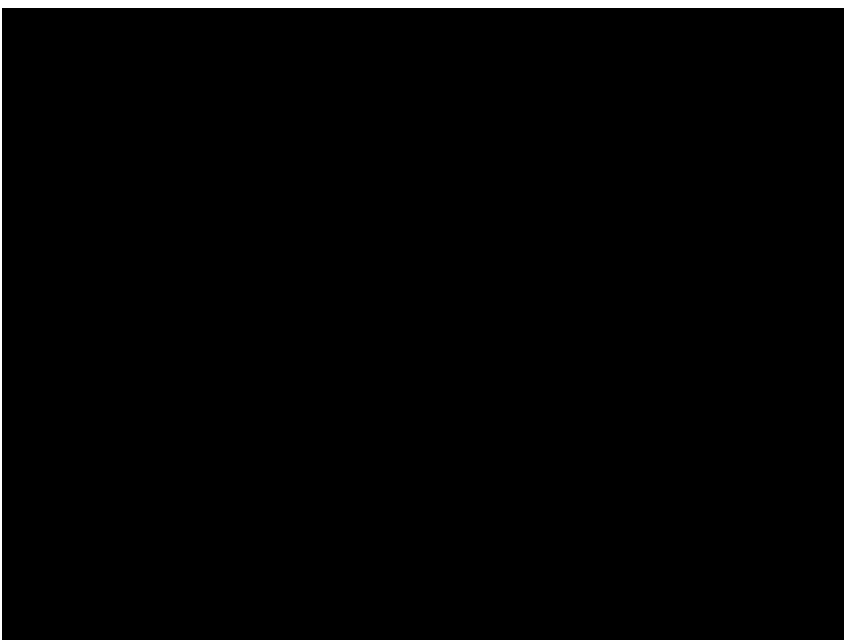
V zájmu zadavatele by mělo být i zdravé vnitřní prostředí v budovách, které ovlivňuje několik základních aspektů: kvalita vzduchu, dostatečné a vyvážené osvětlení, akustika, tepelná kvalita, ergonomie, použité materiály, rostliny. Současně by se nemělo zapomínat na rovnocenný přístup do budovy a její užívání pro hendikepované, starší osoby, těhotné ženy nebo osoby s dětmi.

různá dopravní omezení, nutné uzavírky či omezení ve veřejném prostoru, jakož i vhodně nastavit časy, kdy probíhají obtěžující práce, a to na základě zjišťovaných preferencí obyvatel. Tomu by pak měl zadavatel přizpůsobit své požadavky. Řešení, jak nejenom snížit zátěž lokality, nabízejí modulární/offsite stavby.

U architektonické soutěže, projektové dokumentace (novostavby, ale i rozsáhlejší rekonstrukce), provozních nebo dispozičních změn budov, pozemkových úprav či u revitalizace veřejných prostranství je prostor myslet i na podporu šetrnějších způsobů dopravy prostřednictvím zlepšení dostupnosti MHD, zajištění bezpečného přístupu pro pěší a cyklisty, napojení na městskou síť cyklotras a cyklostezek či poskytnutí stojanů na kola a dobíjecích stanic pro elektromobily.

Kontrolní list pro stavebnictví: druhá část

Druhou část kontrolního listu OVZ pro stavebnictví tvoří možnosti využití pomocných nástrojů a postupů při přípravě veřejné zakázky. První je využití nezávislého odborného konzultanta pro kontrolu kvality, a to komplexně již od počátku projektu (ideálně architektonická

soutěž či studie), a využití služeb nezávislého konzultanta v oblasti energetických úspor a environmentálně šetrných technologií.

Dále by si měl zadavatel položit otázku, zda není prostor pro využití metody BIM jako digitálního datového prostoru o stavbě během celého jejího životního cyklu. Nesporně důležitý krok představuje i vyčíslení nákladů životního cyklu, tzn. kromě pořizovacích nákladů vyčíslet rovněž náklady na provoz, údržbu, odstranění stavby. Při realizaci úsporných opatření se zadavatel může také ptát, zda je možné využít metodu EPC a financovat tak investice po danou dobu z uspořené nákladů. Jak již bylo zmíněno, měl by myslet i na příručku pro užívání – Manuál na provoz a údržbu.

Úspěšnost plnění veřejné zakázky závisí na řadě aspektů. Jedním z nich by však mělo být uvědomění si, že budova bude sloužit potřebám koncových uživatelů. Proto bychom neměli opomínat

participaci a komunikaci s nimi, přispívat tím k lepšímu pochopení podmínek, možností řešení i příležitostí, jež z daného plnění veřejné zakázky vyplývají, a rovněž získávat cennou zpětnou vazbu. ▲

SHRNUTÍ

- **Ve VZ na stavební práce a v zakázkách, které jim předcházejí – například vypracování projektové dokumentace, architektonická soutěž – existuje řada rizik a příležitostí, jež mohou zadavatelé při aplikaci nových zásad OVZ zvažovat.**
- **Jako praktickou pomůcku připravilo MPSV obecný checklist pro odpovědné zadávání a ve spolupráci s dalšími organizacemi kontrolní list pro vyhodnocení sociálně a environmentálně odpovědného zadávání a inovací ve veřejné zakázce na stavební práce.**
- **Kontrolní listy ke stažení najdete na sovz.cz.**

Konference

ODPOVĚDNÉ VEŘEJNÉ ZADÁVÁNÍ 2021

4. listopadu 2021, Lichtenštejnský palác v Praze a online

Konference bude zaměřena na strategický přístup k veřejnému nakupování a vybrané aspekty odpovědného veřejného zadávání. Cílem konference je zasadit téma do mezinárodního kontextu, představit národní strategie k prosazování odpovědného nakupování, inspirovat se praxí zadavatelů a poskytnout výhled očekávaných trendů v odpovědném zadávání.

Na konferenci bude uděleno ocenění za přínos k rozvoji odpovědného veřejného zadávání v České republice. Přijímáme nominace na ocenění. Své návrhy posílejte na e-mail: sovz@mps.vz

Hlavní témata konference

- **Odpovědné veřejné zadávání – dobrovolná příležitost nebo zákonná povinnost?**
- **Odpovědný nákup ICT**
- **Veřejné zakázky a inovace pro udržitelná řešení**
- **Udržitelnost při nakupování potravin**
- **Tržišťe dobré praxe**

Akce je určena zejména pro zadavatele, odborníky na témata veřejných zakázek a udržitelnosti, vedoucí představitele měst, obcí, krajů a státních institucí, a to jak z České republiky, tak ze zahraničí.

Registrace spuštěna na stránkách Institutu odpovědného veřejného zadávání <https://institut.sovz.cz/>.